

גיליון מספר - 27 \ ר"ח תמוז תשפ"ג

פִּיסַת מְדְבָר וְהָר

העלון החודשי של מרכז סיור ולימוד סוסיא

תוכן העניינים

על הנעשה במסו"ל סוסיא / **עמוד 3-4**

אשתמוע-סמוע/ **עמודים 5-6**

איך אומרים "תוכנית אלון" בערבית?/ **עמודים 7-8**

מעשה שהיה... היום לפני / **עמוד 9-11**

מה הקשר בין הרצל וחברון?/ **עמוד 12-15**

קוצים וקיץ/ **עמודים 16-17**

כולם רוצים שירים פשוטים.../ **עמוד 18**

מה חדש במסו"ל סוסיא?

חודש טוב לכולם!

"בתמוז ואב שמחנו אחר קציר" (12 ירחים/נעמי שמר)
אנחנו אחרי שיא הבשלת השדות וימי הקציר וימי חום תמוז בפתחנו.
החודש נגמרו להן הדרכות בתי הספר לשנת תשפ"ג בשמחה ובהצלחה רבה.
הסתיים לו עוד מחזור סיורים מוצלח של דורון שר אבי עם סיורי המבוגרים שלנו לאוהבי לכת ומיטיבי לכת שמטיילים יחד
כבר 17 שנה!

חזרנו לעוד סדרת טיולי לילה לבן-חוצה מדבר!

החודש יצאנו לטיול מדהים מקדר לראס פשחה בהדרכתו של המדריך בוגר שלנו- אהרן פינסלייבר. יצאנו כ35 מטיילים
ללילה נהדר עם ירח מטושטש וקצת אובך, אך זה לא הפריע לנו להנות מקסמי המדבר והלילה. מוזמנים להתעדכן בטיולים
הבאים! <https://chat.whatsapp.com/FB7OGyWR8mt29y2dfnz3nb>

אנחנו עם הפנים לעבר קיץ מלא פעילויות וסיורים ייחודים שאנחנו מכינים עבורכם 😊
מחכים לכם! לפרטים- 0584825001

אשתמוע- סמוע/ דורון שר-אבי

לפני שבועיים, סיימנו בבית ספר שדה עוד סדרת סיורים שנתיית של מיטיבי הלכת בתכנית הותיקה "חבלים ומקורות". את הסדרה בחרנו לחתום בביקור בבית הכנסת העתיק באשתמוע. זוהי הזדמנות להתייחס במדורנו זה למקום זה.

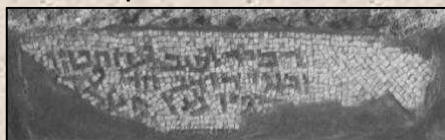
הישוב אשתמוע נזכר מספר פעמים במקרא. לראשונה נזכר המקום ברשימת הערים של נחלת יהודה בספר יהושע טו: "וּבְהָרָה שְׁמִיר וַיְתִיר וְשׁוֹכָה: וַדְּנָה וַקְרִית סְנָה היא דְּבַר: וְעֵבֶב וְאַשְׁתָּמָה וְעֵנִים:". בספר יהושע פרק כא, נזכר הישוב אשתמוע כישוב של כהנים. בספר שמואל א', ל, נזכר הישוב אשתמוע כאחד המקומות אליהם שלח דוד מן השלל שהביא ממלחמתו בעמלקים: וַיָּבֵא דָּוִד אֶל צִקְלָג

וַיִּשְׁלַח מֵהַשְּׁלָל לְזִקְנֵי יְהוּדָה לְרַעְהוּ לְאֹמֵר הִנֵּה לָכֶם בְּרָכָה מִשְׁלַל אִיבֵי ה': לְאֲשֶׁר בְּבֵית אֵל וְלְאֲשֶׁר בְּרָמֹת נֶגֶב וְלְאֲשֶׁר בְּיַתֵּר: וְלְאֲשֶׁר בְּעֶרְעֵר וְלְאֲשֶׁר בְּשַׁפְּמוֹת וְלְאֲשֶׁר בְּאַשְׁתָּמָע". מאיזכור אשתמוע ברשימות המשפחות של ספר דברי הימים א', ניתן ללמוד כי אנשי אשתמוע היו מצאצאי כלב בן יפונה.

אצל אוסביוס, בישוף קיסריה בסוף המאה השלישית או תחילת המאה הרביעית לסה"נ, נזכר הישוב אשתמוע בספרו "עיר כהונה. והיום הוא כפר גדול מאד של יהודים בדרומא, בגבול בית גוברין". איזכור זה כמובן מתאים לבית הכנסת שהתגלה כאן.

בכתב יד של התלמוד הירושלמי הנמצא באוניברסיטת קיימברידג' באנגליה, נזכר אמורא, כנראה בן המאה הרביעית לסה"נ ושמו "רבי חסא דאשתמוע". זהו החכם היהודי היחיד המוכר לנו מדרום הר חברון בתקופת התלמוד שזמנו כזמן הישוב היהודי שבמרכז עמד בית הכנסת שלפנינו (לאלה מכם הנזכרים כעת גם ברבי ישמעאל מכפר עזיז, הרי שהוא חי כמאתיים שנה קודם לכן, בתקופת המשנה).

אשתמוע זוהתה בכפר הערבי סמוע כבר על ידי החוקר האמריקאי אדוארד רובינסון שביקר במקום בשנת 1838. אך חפירה של ממש בבית הכנסת הקדום בלב הכפר התקיימה רק 90 שנה לאחר מכן. בשנות השלושים של המאה העשרים, חפרו בבית הכנסת שני חוקרים מן האוניברסיטה העברית, ליאו אריה מאיר ואברהם רייפנברג אך עם פרוץ מאורעות תרצ"ו-תרצ"ט, פסקה העבודה. רק אחרי מלחמת ששת הימים, חזר למקום זאב ייבין שעמד אז בראש יחידת קמ"ט ארכיאולוגיה של המינהל האזרחי ביו"ש וחפר את בית הכנסת כולו. קוראי מדור זה ודאי מכירים את בית הכנסת בעתיק בסוסיא על כל גודלו ופארו... ובכן, מידות בית הכנסת באשתמוע מכתירות אותו כגדול בתי הכנסת הקדומים שנחשפו בדרום הר חברון- גדול אף מסוסיא. קירו המערבי השתמר לגובה של יותר מ 8 מטרים. בקירו הצפוני אותרה בימת ארון הקודש ומעליה שלוש גומחות הפונות לעבר ירושלים. פתחו של אולם התפילה היה במזרח, על פי ההלכה הנזכרת בתוספתא למסכת מגילה שאין פותחים

זכיר לטב לעזר כהנא
וכנוי דיהב חד טרן
מאסין מן פעלה

זכור לטוב אליעזר כהן
ובניו שנתן טרימיסיס אחד
מרכוש

פתחי בתי כנסיות אלא למזרח שכן מצינו בהיכל שהיה פתוח למזרח. הלכה זו נהגה באותם ימים בדרום הר חברון בלבד (עם כמה יוצאים מן הכלל בצפון הארץ). כתובת פסיפס קטנה שרדה בחלקה באכסדרה שמחוץ לאולם התפילה והיא הזכירה את רבי אליעזר ובניו שתרמו סכום כסף מסוים מעמלם

לבית הכנסת. מכתובת זו לא שרד מאומה אך היא תועדה בחפירתו של ייבין. עדות לקיומה של רצפת פסיפס ניתן לראות כיום גם באולם התפילה. חצר בית הכנסת היתה מוקפת עמודים ששבריהם וכותרותיהם עוד שוכבים כיום באתר. משמאל לגומחות ארון הקודש תיעדו מאיר ורייפנברג בשנות השלושים כתובת הקדשה המזכירה אדם בשם לוליא שתרם חלק מן הבמה לרפואתו. את הכתובת כבר לא ניתן היה לראות בחפירתו של ייבין ב 1968.

מצפון לבית הכנסת מתחת לרצפתו של חדר מאוחר הנשען על בית הכנסת, התגלה מטמון גדול של תכשיטי כסף המונחים בתוך חמש פכיות חרס. בתחילה סברו החוקרים כי מדובר במטמון מן המאה העשירית לפסה"נ וייחסו אותו לימי דוד ואולי אף לסיפור שליחת השלל לזקני אשתמוע (לעיל). מחקר חדש הראה כי יש לאחר את זמנו של המטמון כנראה למאה השמינית לפסה"נ- ימי עוזיה מלך יהודה ואילך. יצויין כי זהו מטמון הכסף הגדול ביותר מתקופת הברזל (תקופת המלוכה) שנמצא בארץ ישראל ומשקלו כ 26 ק"ג!

מיחרב הפונה דרומה למכה, שנבנה בקירו הדרומי של בית הכנסת מעיד כי בימי הביניים שימש המבנה כמסגד. מסורת מקומית בכפר סמוע מייחסת את זמנו לצלאח א-דין האיובי. יתכן וזוהי סיבת השתמרותו ושמירתו הטובה יחסית של בית כנסת קדום זה.

מלבד בית הכנסת המהווה את התגלית החשובה והמרכזית בכפר סמוע, נמצאו ברחבי הכפר במרוצת השנים משקופים רבים המעוטרים במנורות בעלות שבעה קנים. חלק ממשקופים אלה נמצאים כיום במוזיאונים השונים. גם בבתי המגורים הפרטיים בסביבותיו של הגרעין הישן של הכפר, ניתן היה לראות עד לפני כשני עשורים, פתחי בתים מודרניים מעוטרים במנורות, שאינן אלא שימוש משני בפרטים אדריכליים בני זמנו של הכפר מן התקופה הביזנטית. גם חריצי מזוזות ניתן היה לזהות בחלק מבתי הכפר סמוע, כמו גם ביטא. כל אלה הולכים לאט לאט ונעלמים מן העין בשנים האחרונות.

כידוע, הכפר אשתמוע מצוי כיום בשטח A, והכניסה אליו אפשרית רק בתיאום מוקדם עם חטיבת יהודה. חובה לציין מעל גבי במה זאת שהחטיבה שמחה לסייע בביקורים בבית הכנסת העתיק, כמו במקומות נוספים בדרום הר חברון, וזוהי הזדמנות נהדרת להודות לעומד בראשה כיום, אל"מ ישי רוזיליו, וכן למפקדי החטיבה בעבר, לקצין אג"מ עידן עמרן, לקצין הגמ"ר יגאל רימל וצוותו ולעוד רבים וטובים, על השותפות הטובה ועל הרצון המשותף לתור את הר חברון לאורכו ולרוחבו, ולבקר במקומות שאם לא פקדנום, היו נשכחים מן העין ומן הלב.

לכולם תודה ובעיקר ברכות ומזל טוב לחטיבת יהודה החוגגת השנה 35 שנים להקמתה.

איך אומרים "תוכנית אלון" בערבית? / יואב עציון

בשנת 1967, כחודש לאחר מלחמת ששת הימים, הופיע שר העבודה יגאל אלון בלשכתו של ראש הממשלה לוי אשכול כשבידו תכנית מדינית שכותרתה "עתיד השטחים המשוחררים בארץ ישראל המערבית ודרכי הטיפול בבעיית הפליטים הערביים". הצעתו של אלון לממשלה הייתה נקיטת מדיניות מיידית שתפוגג את הערפל שאפף את גבולות המדינה לאחר המלחמה.

על פי תוכניתו של אלון, נהר הירדן ישמש כגבולה המזרחי של מדינת ישראל, וממנו יימשך הגבול דרומה דרך מרכזים המלח ולאורך הגבול המנדטורי באזור הערבה. באזור העיר יריחו תיסוג ישראל מרצועה צרה שתקשר בין ממלכת ירדן לבין הרי השומרון – שיינתנו לתושבי האזור הערבים. על גב ההר תיסלל מערכת כבישים שתאפשר לישראלים לעבור דרומה ממזרח השומרון לכיוון ירושלים וים המלח.

על פי התוכנית, רובם המוחלט של שטחי יהודה ושומרון, חבל עזה וסיני יינתן לערבים. ישראל תספח אליה את שטחי בקעת הירדן ואת חלקם המזרחי של הרי יהודה ושומרון, שבאותה תקופה היו מיושבים בדלילות. בנוסף, ישראל תשמור ברשותה אזורים נוספים בעלי חשיבות ביטחונית, כגון ההרים שסביב פרודזור ירושלים (אזור גוש עציון, הרי בנימין ומזרח ירושלים), דרום רצועת עזה וחלקים מסיני.

תכנית אלון אמנם לא התקבלה רשמית, לא על ידי ממשלת אשכול ואף לא על ידי כל הממשלות שלאחריה, אך אם נתבונן ברוב התוכניות ביהודה ושומרון בממשלות המערך (1967-1977) ניווכח שהן, במידה לא מועטה, מתבססות על תוכניתו של אלון. כך למשל, 76 היישובים שעלו על הקרקע בזמן כהונת ממשלות אלו ענו על שני הפרמטרים של תוכנית אלון: נחיצות ביטחונית והיעדר בעיה דמוגרפית, והם מוקמו בשטחים שיועדו לסיפוח בתוכנית אלון.

אחת התוכניות שמומשו והתבססו על תוכנית אלון היא "דרך ספר השומרון" (כביש אלון) - ציר שנועד בראש ובראשונה לחבר בין יישובי האזור העליון של בקעת הירדן לבין כביש חוצה שומרון. הכביש, שסלילתו החלה בשנת 1972, נסלל מצומת כפר אדומים בדרום ועד לצומת מחולה בצפון. הכביש והיישובים שלאורכו נועדו לסמן את הגבול המערבי של השטח הישראלי על פי תוכנית אלון – שטח שכולל בתוכו את בקעת הירדן אך לא את אזור גב ההר ומורדותיו.

כביש 80

כולנו מכירים את כביש 80 - הציר היפהפה שיורד מהיישוב יתיר לעבר צומת תל ערד דרך בקעת ערד. אך לא רבים יודעים כי ציר זה מתוכנן להוות עורק מרכזי במזרחה של מדינת ישראל, שיימשך מגבול מצרים ולאורך מזרח יהודה ושומרון. ייעוד הכביש הוא לחבר בין צפון יהודה ושומרון לדרום השטח דרך מדבר יהודה, וכן לייצר כביש ראשי שיעקוף את האזור הצפוף של קו שכם-חברון ממזרח, ויאפשר מעבר מהיר בין אזורים אלו מבחינה תחבורתית. נשוב אל כביש זה מייד.

השמורה ההסכמית

הסכם וואי הוא הסכם שנחתם בין ישראל לאש"ף בשנת 1998, כשמטרתו היא לקדם צעדים שיממשו את הסכמי אוסלו ב' וחברון. בהסכם פורטו הצעדים שעל כל אחד מהצדדים לנקוט

ונקבעו לוחות זמנים לביצוע הצעדים הנדרשים. בהסכמי אוסלו, כידוע, חולקו שטחי יהודה, שומרון ורצועת עזה לשלוש קטגוריות:
 שטחי A: 18% מאזור יו"ש. שטחים בשליטה אזרחית וביטחונית של הרשות הפלסטינית.
 שטחי B: 22% מאזור יו"ש. שטחים שנתונים בשליטה אזרחית של הרשות הפלסטינית ושליטה ביטחונית של מדינת ישראל.
 שטחי C: 60% מאזור יו"ש. שטחים שייותרו בשליטה אזרחית וביטחונית של מדינת ישראל, עד שיוכרע עתידם במשא ומתן על מעמד הקבע.
 ובכן, על פי הסכמי וואי - אחד הצעדים שמדינת ישראל צריכה לנקוט הוא העברת 13% משטחי יהודה ושומרון ממעמד של שטח C לידי הפלסטינים - 1% לשטחי A ו-12% לשטחי B. מתוכם 3% יהוו שמורת טבע אשר לא תתבצע בה בנייה חדשה. אותה שמורה, שמכונה "השמורה ההסכמית", נמצאת למרגלות מדרגת הכפיפה שיוקדת מספר המדבר לרמת המדבר ונמשכת מאזור בית לחם בצפון ועד מתחת למעלה חבר בדרום.

נחזור לכביש שלנו - חלקים נכבדים מציר 80 העתידי, זה שאמור לחבר בין כביש אלון הנוכחי לכביש 80 הנוכחי, עוברים בשטחי "השמורה ההסכמית".
 עכשיו הרשו לי להפתיע אתכם - ממש ברגעים אלו כביש זה הולך ונסלל, בקצב גבוה במיוחד. בעודי כותב שורות אלו מתבצעות עבודות נרחבות ליצירת ציר אורך מרכזי שיחצה את יהודה ושומרון בחלקם המזרחי. במקביל לעבודות על ציר האורך, נסללים גם עשרות צירי הוחב שיורדים ההר לעבר אותו עורק מרכזי. כפי שכבר הבנתם - אותן עבודות בשמורה ההסכמית לא נעשות על ידי מדינת ישראל, כשם שכלל המחצבות והתשתיות שנמצאות במדבר יהודה אינן נבנות על ידי מדינת ישראל.
 כפי שפירטתי בחודש הקודם - למדינת ישראל אין נוכחות במדבר יהודה, ובל נדבר על אכיפה.
 מפאת קוצר היריעה לא אכנס לשאלה על אודות תוכנית אלון, האם היא טובה וחכמה (לא ולא), כשם שאינני נכנס לאותה שאלה על הסכמי אוסלו (כנ"ל). ולמען האמת, גם אם תארך היריעה אין זה משנה, שכן גם לתוכנית אלון וגם להסכמי אוסלו אין כל ביטוי בשטח. צאו למרחבים והיווכחו שב"שטחי C" הבנייה והפיתוח משתוללים בדיוק כפי שהם משתוללים ב"שטחי A" ו"B". וכן הוא לגבי "כביש 80" שהולך ונסלל בקצב מואץ, אך לא על ידינו.
 מבחינה רעיונית אני מתנגד בכל תוקף להסכמים אלו, אך אולי יש מעט נחמה בכך שאין להם אף לא קצה ביטוי בשטח. ובכן, כל שנותר לנו לעשות הוא לצאת מהגדרות ולעבוד, מכיוון שהנה אנו רואים: אין זה משנה מה הוחלט וחוקק במסדרונות, אלו המקדמים תהליכים בשטח הם אלו שקובעים את העתיד.
 ואסיים בדבריו של יגאל אלון, שלבטח היה מתהפך בקברו אם היה רואה את המתרחש במדבר יהודה: "כל אשר הושג בארץ הזאת - בעבודה עצמית ובהקרבה עצמית הושג".
 חודש מבורך!

מעשה שהיה... היום לפני/ אהרן פינסילבייר

"ביום האדמה רעדה"- על רעידות אדמה ומשלחת הסיוע הישראלית הראשונה

"רעש גדול בארץ ישראל" זעקו כותרות העיתונים, "הרעש הגדול ביותר בדברי ימיה, כל ערי הארץ וכפריה הרגישו"

הימים ימי תחילתו של הקיץ, י"א בתמוז תרפ"ז, (11/07/1927).
האוויר בחוץ היה מהביל, את הבוקר פתחו איכרי יריחו בעצלתיים, מי בסידור דוכנו, מי במרעה או בשדה ומי במשחק השש-בש המסורתי.

הכל היה נעים ויפה, עוד יום רגיל של עבודה.
אך פתע פתאום הכל השתנה.

השעה שלוש הלכה וקרבה, הרוכלים, אנשי השדה ויושבי הקרנות כבר חיכו לסינומו של יום העבודה,
לחזור אל ביתם לרחוץ את הרגליים, לשבת עם קפה מהביל ולאכול ארוחה טובה.

אבל הקרקע פשוט התהפכה!

"בשעה שלוש ושבעה רגעים בדיוק" רעידת אדמה עזה הורגשה כמעט בכל רחבי ארץ ישראל.

ביריחו ובשכם, בירושלים ובחברון, בתל אביב בבאר טוביה, ברמלה ובלוד.
כמעט בכל מקום בארץ הורגשה רעידת האדמה ב-79 תחנות מדידה סייסמוגרפיות ברחבי העולם
הורגשה רעידת האדמה הזו כשהקרובות מבינהן הם במצריים ובלבנון.

הרעש שהיה בעוצמה של יותר מ-6 בסולם ריכטר הביא להרס רב ונזק למבנים בכל רחבי הארץ, ולא
רק האדמה רעשה אלא גם הארץ והעולם רעשו מן השמועות ומן האסון שניחת על ארץ ישראל.

בעיתונים הופיעו רשימות ארוכות של המבנים והאנשים שנפגעו כמעט בכל רחבי הארץ מעוצמתו של
רעש האדמה.

הרעש שככל הנראה מרכזו היה בצפון ים המלח היה עוצמתי ביותר ואף זקני ארץ ישראל שעוד זכרו
את רעידות האדמה שהיו בסביבת ארץ ישראל במאה ה-19 לא זכרו רעש בעוצמה שכזו.

גם לאחר סיומו של הרעש, הפחד והחרדה לא דעכו, רעידות משניות הורגשו במקומות רבים בארץ
בימים שלאחרי הרעש ואנשים רבים יצאו לישון בשדות מחשש פן יקרו עליהם הבתים.

הישוב היהודי ייסד ועד מרכזי שמטרתו לסייע לנפגעים ברעש, במכתב ארוך קורא הרב מאיר חי
עוזיאל, רבה של העיר תל אביב באותם ימים. לכל היישוב היהודי לפתוח את הלב ואת הכיס לטובת
הנפגעים ברעש.

הבריטים מינו ועדה מיוחדת שמטרתה על מנת לטפל בנזקי רעידת האדמה ברחבי ארץ, ניתנו
הלוואות בתנאים נוחים לטובת תיקון הבתים או בנייתם של חדשים.
מהנדסי השלטונות הבריטים שמו לב לכך שבירושלים בתים בהם הושמו רצועות מתיחה על המבנה
לא נפגעו, ותקנה מיוחדת הוכנסה לתקנות הבנייה בה כל מבנה חדש חוייב בהתקנת רצועות אילו
שישמרו עליו מפני רעידות אדמה.
עד היום אנו יכולי למצוא בחזיתם של מבנים ישנים רבים את ה-S עשויה ברזל ששימשה למתיחה
וחיזוק המבנה.

מכל הערים ברחבי הארץ נפגעה שכם קשה יותר מכולם, כמעט שלישי מבתי העיר ניזוקו, כמות
הפצועים וההרוגים הייתה הגדולה ביותר ברחבי הארץ.

האוכלוסייה השומרונית בשכם נפגעה גם היא קשות, רבים מן ההרוגים היו בני קהילה זו כמעט 200
מהם נותרו ללא קורת גג.

מי שיותר מכולם יצא לסייע לנפגעים הייתה לא אחרת מאשר עיריית תל אביב. בתחילה נשלחו צעירים לעזרתם של לוד ורמלה. עיריית תל אביב קיימה ישיבה מיוחדת לאור האסון ובלחצו של מאיר דיזנגוף כבר בשלוש לפנות בוקר נשלחו לשכם שתי רכבים מלוויים בשוטרים עם כיכרות לחם עבור הנזקקים.

הסיוע התקבל בברכה ואף נשלחה בקשה מעיריית שכם לקבלת סיוע נוסף, ההיענות הייתה רבה ביותר, וכמעט מאה איש מארגונים שונים בעיר נרתמו להתארגן על מנת לצאת לסייע לעיר שכם.

אך רצון לחוד ובירוקרטיה מאידך, השלטונות הבריטים ששמעו ההתארגנות הגיע אליהם לאחר שהתבקשו לספק נסיעה חינם ברכבת למתנדבים הודיעו לעיריית תל אביב כי הם מודים מאוד על הרצון אך ישנם מספיק אנשי מקצוע ועובדים שעוסקים בפינוי וטיפול בהריסות ואין להם צורך במתנדבים נוספים.

הבריטים חששו מאוד ממצב בו יהיו יותר מידיי בעלי אחריות בשטח דבר שייצור בלאגן ואי סדר בתוך הבלאגן שגם כך נוצר מן הרעש.

גם נסיונו של מאיר דיזנגוף שתרומתו של הנדבן היהודי נתן שטראוס שהרים תרומה לשלטונות הבריטים לטובת הנפגעים, תופנה בעיקרה לטובתם של נפגעי שכם נכשל. הנדבן הגם שהיה חברו סירב לכך והשאיר לשלטונות המנדט להחליט כיצד תחולק התרומה.

כך בא אל קיצו הניסיון הראשון להקים משלחת סיוע לנפגעי אסון, לא כל כך רחוק מהאיטי או בטורקיה אלא ממש כאן בארץ ישראל.

מאז ועוד לפני כן ואף בימינו אנו קיים בארץ ישראל החשש הרב מפני רעידות אדמה, רק לפני כמה חודשים חוונו רעשי אדמה שהגיעו בשל רעש האדמה הגדול בטורקיה.

מדינת ישראל יושבת על קו שבר גדול מאוד, בקע ים המלח שתחילתו בטורקיה בצפון והוא מסתיים במפרץ אילת בדרום. שבר זה שהינו חלק מן השבר הסורי-אפריקאי הוא אחד מן השברים הפעילים ביותר בעולם, ומפריד בין שני לוחות טקטוניים, הלוח הערבו-נובי ממזרח לבקע ואילו לוח ישראל-סיני בחלקו המערבי. התזוזה בין שני הלוחות גורמת לרעידות אדמה רבות.

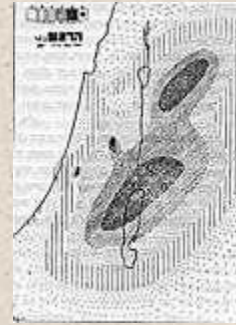
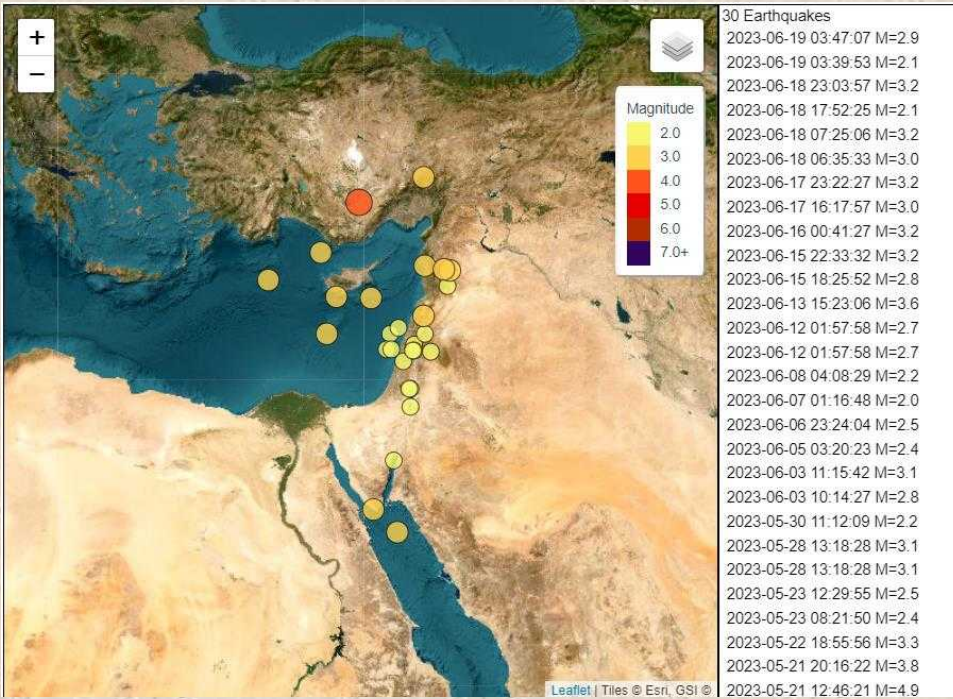
האדמה באזורינו נמצאת כל הזמן בתנועה, רובן של רעידות האדמה הן קלות ולא עוברות בעוצמתן את ה-3 סולם ריכטר.

בחודש האחרון למשל היו למעלה מ-30 רעידות כאילו במרחב הסמוך לארץ ישראל אך בחדשות בדרך נשמע על כך רק במידה ורעידת האדמה עברה בעוצמתה את ה-3 בסולם ריכטר.

חורבן והרס באתרים ארכיאולוגיים, יחד עם עדויות היסטוריות מלמדים על כ-40 רעידות אדמה משמעותיות בעוצמתם שהביאו להרס וחורבן בטווחי זמן שונים.

מאז ועד היום הטכנולוגיה השתכללה, המבנים חזקים יותר יכולות המדידה והחיזוי גבוהות ונושא הטיפול ברעידות האדמה נמצא היטב בתודעתם של רבים.

וכמובן ממש לא סתם, כאן בארץ ישראל במקום בו כל כך הרבה דברים הם דינמיים כל כך אני יושב ותוהה לעצמי- מה יותר יציב אצלינו? הסטטוס קוו, השלום הסכמים אילו ואחרים או שמא האדמה? תשפטו בעצמכם!

1. מפת השפעת רעידת האדמה ב1927 של נתן שלם- ויקיפדיה
2. מפת רעידות האדמה בשלושים יום האחרונים- המכון הגיאולוגי
3. מתוך עיתון דבר 12 ביולי 1927
4. תמונה משכם לאחר רעש האדמה- ישראל נגלית לעין משפחת אליעזר ואביה סגל

הרעש בארץ ישראל

זעזועים בכל הארץ – נזקים חמורים בירושלים, שכס, רמלה, לוד ויריחו ובכפרים ערביים – כמאה הרוגים – מאות פצועים – בתים הרוסים ומטים לנפול – ארמון הנציב והאוניברסיטה ניזקו קשה.

מה הקשר בין הרצל וחברון? / חני פלג לכבוד יום פטירתו של הרצל חוזה מדינת היהודים - כ' בתמוז

בראשית דברינו נסקור בקצרה את תולדות חייו של הרצל חוזה מדינת היהודים.

הרצל - תולדות חייו

בנימין זאב הרצל נולד בשנת 1860 למשפחה אמידה מבודפשט. בצעירותו חונך ברוח ערכי תנועת ההשכלה, וחינוכו "תובל" במעט מסורת יהודית, בכך היה דומה לרבים מבני המעמד היהודי הבינוני והעליון באירופה. בשנת 1878, לאחר מותה הפתאומי של אחותו פאולינה, עקרה משפחת הרצל לווינה. שם למד הרצל הצעיר משפטים, ובשנת 1884 החל לעבוד בתחום.

לאחר כשנה, החליט הרצל לעשות הסבה לכתיבה ועיתונאות, ובכך החל מסעו לקראת הציונות. בשנת 1891 הוא הצטרף ככתב לעיתון הווינאי החשוב "נויה פרייה פרסה". במסגרת עבודתו, הוא נחשף למגמות אנטישמיות בקרב החברה האירופאית, עובדה שהותירה בו רושם עמוק, ונטעה בו את ההכרה כי "הבעיה היהודית" דורשת פתרון מרחיק לכת. תהליך פנימי זה הגיע לשיא בזמן שסיקר הרצל את פרשת דרייפוס בשנת 1894, בה צפה העוינות ליהודים על פני השטח באופן חסר תקדים. קריאות הנאצה כנגד היהודים רדפו אותו והדירו שינה מעיניו. בעקבות הפרשה החל להבשיל בתוכו רעיון הציונות המדינית.

הספר "מדינת היהודים" שהוציא לאור שנתיים לאחר מכן, בשנת 1896, הוא פרי תהליך שעבר על הרצל, מאדם שהאמין כי על היהודי האירופאי להיטמע בחברה האירופאית, לאדם שהאמין כי אין ליהודים עוד מקום באירופה. הספר, ששטח את עיקרי החזון הציוני, חולל סערה בקרב יהדות אירופה. הוא התקבל בקרירות על ידי האליטות, שדגלו בהתבוללות, אולם מעמדות נמוכים יותר אימצו אותו בהתלהבות.

שנה לאחר פרסום ספרו הראשון, נערך בבאזל הקונגרס הציוני הראשון, ובכך נפתח מסעו של הרצל לזכות בהכרה דיפלומטית ומדינית ברעיונותיו – הכרה אותה שאף לבסס לפני התיישבות מעשית בארץ ישראל.

דרכו של הרצל הייתה רצופה חתחתים ומהמורות. אחד הבולטים שבהם הוא הסכסוך בתנועה הציונית בשל פרשת אוגנדה. הוא לא זכה לראות את חזונו מתגשם, אולם, למרות המכשולים, החזון הציוני שנבט במוחו המוטרד של עיתונאי וינאי צעיר מומש על ידי התנועה שייסד.

מותו של הרצל

הרצל נפטר בכ' בתמוז תרס"ד.

דוד בן-גוריון מתאר את זיכרונותיו מאותו יום: "בקיץ 1904 נדהמה עיירתנו מבשורת איוב: מת הרצל. קשה לתאר... מה הייתה המהלומה הזאת בשבילנו [...] אני הייתי מדוכא עד היסוד – כאילו חשך עלי עולמי וניטל אור חיי". "לא יקום עוד איש נפלא כזה, המאחד בקרבו את גבורת המכבי עם מזימות דוד, אומץ לב רבי עקיבא המת ב'אחד' וענוות הילל, את יפי רבי יהודה הנשיא ואהבת אש של רבי יהודה הלוי. רק פעם במשך אלפי שנים יוולד איש פלאים כזה!" (דוד בן-גוריון, זכרונות, עמ' 14-15).

סטפן צווייג סופר יהודי-גרמני שבאחד מהוויכוחים הבלתי נגמרים שהיו להרצל עם אנשי ההשכלה היהודים בגרמניה אומר להרצל: "למה שנעזוב לפלשתינה? לא חסר לנו פה דבר. מה יש לנו לחפש שם? שפתנו הינה השפה הגרמנית, לא עברית. אל תפריד את עצמך מהעולם הגרמני. כל יום אנו אוהבים אותו יותר... היהודים חדלו להיות עם זה נגמר". צווייג מתאר במילים הבאות את יום פטירתו של הרצל: "יום מיוחד במינו היה היום ההוא. יום זה בחודש יולי לא יימחה מדעתם של האנשים שחוו אותו. פתאום הגיעו לווינה, לכל תחנות הרכבת, בכל הרכבות, ביום ובלילה, יהודים מכל הארצות. מן המערב, המזרח, מטורקיה, מכל ערי השדה – ובפני כולם אימת הבשורה הרעה. מעולם לא הורגש ברור יותר מה שלא הורגש קודם לכן בגלל המאבקים והדיבורים, כי כאן מלווים למנוחתו מנהיג של תנועה גדולה..."

כאשר נפטר הרצל הספידו אותו עשרות רבנים בארץ ובעולם בבתי-הכנסת, והפליגו בשבחו. הציטוטים להלן מובאים מתוך הספר 'לב האומה: בנימין זאב הרצל בעיני רבני דורו', מאת משה נחמני.

הרב יחיאל יעקב וינברג בעל 'שרידי אש', כתב:

"הרצל בעל תשובה הוא. אמנם את הדרך הנכונה עוד לא מצא. ואולם הראה שצפון בו כוח של בעל תשובה אמיתי. איש כזה עלול בוודאי לתעות עת חפשו את הדרך הנכונה. ואולם בהכרח ימצאנה סוף סוף. בשביל עם ישראל היה הרצל בעל תשובה גדול, חלוצה של תקופת-תשובה גדולה ביהדות".

כאשר הגיעה השמועה הרעה על פטירת הרצל לביתו של רבי שמואל סלאנט, רבה של ירושלים, הוא בכה בכי רב, ומיד שלח טלגרם של תנחומים לוועד הפועל הציוני ולמשפחת הרצל בווינה. הדיין הירושלמי הרב אליהו משה פניזיל זצ"ל התבטא:

"השר וגדול שנפל בישראל, שלא היה שר באיזו משרה ולא איש רשמי, אלא מתוך העם הופיע האדם הגדול, בעל הלב הגדול; היהודי הגדול המלא על כל גדותיו באהבת עמו וארצו. איך יערבו לחכנו החיים, איך אפשר בכלל לחשוב, לקוות, לפעול ולעשות עוד, כאשר הלב הגדול של נשיאנו מתתיהו [הרצל] בן יעקב נדם לנצח?!"

הרב מרדכי הלוי הורוויץ זצ"ל, רבה של פרנקפורט:

"אנחנו לא נתנו את ידינו לציונות, בגלל שהעמידה את עצמותה ושאפתה על הלאומיות בלבד. ודבר אין לה עם הדת. אבל חזיון הציונות בימינו הלא הוא חזיון גדול ורב הערך, אצבע אלוקים. שר וגדול נפל בישראל, איש שקם לעמו למושיע, ויאמר להוציאהו מגלותו, מת בדמי ימיו. על מזבח אהבתו לעמו הקריב את נפשו הגדולה, המלאה אהבה ורחמים.

הוא מת, אבל את היסוד לבניין עמו כבר הניח".

ארבעה ימים לאחר מותו של הרצל נושא הרב אברהם יצחק הכהן קוק נאום "המספד בירושלים" המתייחס להרצל ולתרומה שלו לעם ישראל

שעיקרו הבחנה בין "משיח בן דוד" המייצג את תנועת הבניין הרוחני של עם ישראל, ובין "משיח בן יוסף" המייצג את תנועת הבניין המעשי של האומה – התנועה הציונית שהרצל עמד בראשה. לדידו של הראי"ה, שתי התנועות מוכרחות לצעוד יחדיו לקראת גאולת ישראל, כאשר "משיח בן דוד" בראש.

לאחר מותו נקבע יום כ' בתמוז כיום התייחדות עם זכרו. בשנת תשס"ד-2004 חוקקה הכנסת את חוק בנימין זאב הרצל. מטרת החוק "להנחיל לדורות את חזונו, מורשתו ופועלו של בנימין זאב הרצל, לציין את זכרו ולהביא לחינוך הדורות הבאים ולעיצוב מדינת ישראל, מוסדותיה, יעדיה ודמותה בהתאם לחזונו הציוני; על פי החוק יחול יום הרצל ביום י' באייר, יום הולדתו של בנימין זאב הרצל.

הרצל וחברון

נקודת מפגש ראשונה בין הרצל לחברון נמצאת בספרו "אלטנוילנד". בספר מתאר הרצל את המדינה האוטופית שתקום ליהודים ובמסגרת תיאור זה הוא משרטט את דמותו של המערכת הפיננסית של המדינה ולמטבע הלאומי הוא קורה "שקל" – "הנהגנו מחדש את המטבע העברי העתיק שלנו". נציין כי ה"שקל" מופיע בפעם הראשונה אצל אברהם אבינו כשקנה את שדה מערת המכפלה.

"וַיִּשְׁמַע אַבְרָהָם אֶל עֶפְרוֹן וַיִּשְׁקַל אַבְרָהָם לְעֶפְרוֹן אֶת הַכֶּסֶף אֲשֶׁר דִּבֶּר בְּאָזְנֵי בְנֵי חֵת אַרְבַּע מֵאוֹת שֶׁקֶל כֶּסֶף עֹבֵר לְסַחַר." (ספר בראשית, פרק כ"ג, פסוק ט"ז)

בקונגרס הציוני הראשון (תרנ"ז – 1897) הוחלט כי דמי החבר השנתיים בהסתדרות הציונות ייקראו כשם המטבע העתיק – שקל.

בתקופת שלטון הבריטים בארץ ישראל נקראה המטבע לירה מילה שמקורה במידת המשקל ליברה. מדינת ישראל הצעירה אמצה את השם הזהכשם המטבע הרשמי שלה לירה ישראלית. רק ארבעים שנה אחרי הקמת המדינה שינו את שם המטבע ובחורף תש"ם – 1980 נכנס לתוקפו "חוק השקל", והשם העתיק - שקל החליף את הלירה כמטבע הרשמי של מדינת ישראל. וכך ממשה מדינת ישראל את חזונו של הרצל גם בעניין שמו של המטבע הישראלי

התנועה הציונית וחברון, הרצל ומערת המכפלה.

ד"ר יורם אלמכיאס מחבר הספר "ופנינו חברונה" חקר את הקשר של התנועה הציונית לחברון. הוא גילה שחברון הייתה מאוד משמעותית לתנועה הציונית בתחילת דרכה. כבר מראשית המאה העשרים עד לשנות הארבעים המאוחרות של המאה ה-20, נהגו בני נוער, בודדים וקבוצות, לפקוד את העיר חברון במסגרת מסעותיהם הרגליים. המסעות כללו אתרים היסטוריים במדבר יהודה כגון עין גדי, סדום ובעיקר מצדה ולאחר מכן המשיכו בדרך העולה להר, ובין השאר לעיר חברון. בין הקבוצות המטיילות הייתה תנועת מכבי-אגודת הספורט שבשנת 1912 ערכה מסע של שבועיים למדבר יהודה, חברון. עזה ואשקלון. ידועים גם טיולי אגודות המשוטטים, המחנות העולים (שסימתם הייתה 'עלה נעלה'), גמנסיה הרצליה בתל אביב, הנוער העובד ואף מסעות הפלמ"ח. אלמכיאס גילה ומצא התאמה בין מסלולי הטיולים המתוארים בספרות המסעות ובין כתובות מעניינות מבית הכנסת העתיק בחברון, המעידות על ביקורים של תנועות נוער בעיר האבות בשנות השלושים והארבעים שך המאה ה-20. ציון כי בטיולים הללו חברון לא הייתה רק "מקפצה" גיאוגרפית להמשך הטיול, היא שימשה כמוקד תוכני. בהקשר זה מרשים תיאור אחד הטיולים שבו עשו המטיילים בחברון את שבתם; השבת כולה עמדה בסימן חברון והוקדשה לסיור בה ובסביבתה. עוד מביא אלמכיאס בספרו דברים שאמר ברל כצנלסון ממנהיגי התנועה הציונית שהיו מיועדים לנציגי הקונגרס העשרים שנערך בקיץ 1937 בציריך. ברל התמודד עם אתגר החלוקה שהציבה ועדת פיל, והוא מקשר בין הצגת התביעה לארץ ישראל שעמדה אז על הפרק לבין מה שראוי לכנות "הגיאוגרפיה המקודשת" של התנועה הציונית. במתווה הגיאוגרפית חינוכי שהציע, התמקד ברל בשלושה מקומות מרכזיים: מודיעין, מצדה וחברון! לטענתו של אלמכיאס, החיבור בין מצדה למודיעין וחברון איננו דבר של מה בכך. שתי הראשונות – מודיעין ומצדה – הן מולדות הגבורה הידועות, אך חברון, בשעה שהדברים נאמרו, כשמונה שנים אחרי מאורעות תרפ"ט, לא סימלה גבורה מיוחדת, נהפוך הוא, ובכל זאת רואה בה ברל כצנלסון חלק בל ינותק ממשולש הגבורה ומורשת העבר. עוד מצא אלמכיאס כשבחן את מעמדה של חברון בציונות, כי שמה של אגודת הסטודנטים הציונית בצ'רנוביץ' היה "חברוניה". האגודה פעלה בעיר כארבעים שנה (1900-1939). אנו רואים כי חברון נכללה באותה מפה רבת משמעות שעמדה לנגד עיני התנועה הציונית בבנותה את עולמה הרוחני. לסיום בחינת הקשר בין התנועה הציונית לחברון נציין את הפרט המעניין שמביא אלמכיאס שבחדרו של הרצל עמד דגם גבס של מערת המכפלה.

קוצים וקיץ/ צורית קארו בעת הבלוג "טבע פה" Tevapo

מה הקשר בין קיץ לקוצים? מדוע רבים מצמחי הקיץ הם קוצניים? מה התועלת בקוצים? ובכלל מה זה קיץ?

מזג האוויר המתעתע לא ישנה את העובדה שהאביב הסתיים והקיץ מגיע. השם "קיץ" כולל בתוכו את ה"קץ"-רמז לכך שמדובר ברבעון האחרון של השנה, המתרחקת מהגשם ומתקדמת אל היובש. אבל המילה קיץ מזכירה מילה נוספת בעלת שורש דומה: קוץ. ואכן, עם בוא הקיץ הצמחיה הבולטת בשדות מורכבת ממגוון קוצים. חלקם יבשים, אחרים בשלבי התייבשות, ויש גם כאלה שהם "ירוקים" (המרכאות נועדו להבהיר שזה בדרך כלל ירוק די סימלי, יותר דומה לאפור) ואפילו פורחים לאורך הקיץ. ייתכן שהשם קוץ קשור לקיץ, אבל אולי השורש המשותף "קץ" מתכוון לכך שקוץ הוא קיצו הדוקרני של העלה או גביע הפרח.

קוצים לא שייכים רק לקיץ. קיימים עשרות מיני צמחים שיש בהם עוקצים - בקצות העלים, על הגבעול, בשולי גביע הפריחה או אולי בכלם גם יחד. לרוב הצמחים בעלי הקוצים יש שמות ידועים. ויש קבוצה אחת של צמחים קוצניים שאנחנו רגילים לכנות בשם הכולל: קוצים. בדרך כלל אלו צמחים ממשפחת המורכבים, חד שנתיים בעיקר, שמתחילים את חייהם בחורף כצמחים ירוקים - קוצניים אבל רכים, ורק כאשר מזג האוויר מתחיל להתייבש, הם מתקשחים והופכים לאכזריים. לקראת סוף החורף מתנשאים עמודי הפריחה הקשיחים של הבולטים מביניהם: החוח, הקינרס, הברקן והגדילן לגובה רב, וגם הקוצים שלהם מכאיבים הרבה יותר משהיו בתחילת העונה.

יש צמחים שבהם הקוץ הוא מבנה נפרד ויחודי. אם תתבוננו בעלה קוצני של צמח קוצני ממשפחת המורכבים תבחינו שה"קוץ" הוא בדרך כלל לא מבנה נפרד, אלא המשך נוקשה של עורק בעלה. העורק כאילו נמשך אל מחוץ לשטח העלה ומתקשח לקוץ.

רק חלקים ירוקים מייצרים לצמח את מזונו בתהליך הפוטוסינתזה. החלקים הירוקים האלה הם ברך כלל העלים. גם צמחי קיץ צריכים לייצר מזון בתהליך הפוטוסינתזה, ולכן גם הם זקוקים לחלקים ירוקים. הדימוי של "עלה" שיש לנו הוא עלה רחב ושטוח, ואכן לצמחי הקיץ החורפיים יש עלים רחבים, והקוצים בקצותיהם. עלים כאלה מתייבשים בקלות, כמו כביסה רטובת שנפרשת בשמש. צמחי הקיץ לא יכולים להרשות לעצמם לאבד מים, ולכן לצמחים שנכנסים לקיץ יש בדרך כלל עלים צרים עד צרים מאד. מכיוון שבכל אונה בעלה יש עורק, וכל עורק הופך לקוץ- בעצם כל אונה בעלה היא קוץ. הקוצים הם צרים ועבים. צורה כזאת (צר ועבה) מקטינה את החשיפה לסביבה ובכך מצטמצם איבוד המים לסביבה - בעונה שקשה להשיג בה מים. (דמיינו עכשיו ערימת כביסה רטובה מגולגלת לגליל צר. האם גם היא תתייבש במהרה?).

אז חסכנו מים, אבל זו לא התועלת היחידה שיש לצמח מכך שיש לו קוצים. התועלת העיקרית אולי היא הגנה מבעלי חיים - שלא יאכלו אותו. זו אמנם לא הגנה מלאה, ויש בעלי חיים שמסוגלים ללעוס קוצים מבלי להיזקק, ובכל זאת ניתן לראות משטחי ענק של צמחי קוצים שכבשים, פרות ושאר אוכלי עשב מוותרים על התענוג ופוסחים עליהם. הגנה מיוחדת מלהיאכל נדרשת במיוחד לצמחים שהם ירוקים גם בקיץ. באין עשבים אחרים בסביבה הגיוני שבעלי חיים ירצו לאכול אותם, ובאמת רוב הצמחים השורדים שמגיעים אל עונת הקיץ הם צמחי קוצים.

בשיר "ירדה השבת" של דוד זהבי מופיעה השורה: "ויהי הדרדר לשרביט של מלכות" - הצלילית של ראש הקוץ אכן מזכירה ראש של שרביט מלכותי. לא רק הדרדר. אצל רבים ממיני הקוצים החלק המרשים ביותר בקוציו הוא התפרחת - צרור פרחים שעטוף בזר

קוצני. גם אחרי שהפרחים כבר הפכו לזרעים העטיפה הקוצני נשאר. ההיגיון ההישרדותי מובן- הכי חשוב לשמור על איברי הרבייה של הצמח, שלא ייאכלו על ידי בעלי חיים.

בואו נשבור גבעול קשיח של קוץ יבש. בדרך כלל נגלה שהוא חלול, חלקו החיצוני אפור וקשיח ותוכו מצופה בשכבת שערות, כמו שמיכות הצמר של ימי אנו באנו, וצבען לבן-אפור. החומר שבונה את הגבעולים נקרא ליגנין. ליגנין יוצר את הקשיחות והיובש האופיינית לדגנים, לקוצים ולגזעים וענפים של עצים ושיחים.. צמח שאין בו ליגנין קורס ונרקב לאחר מותו. צמח בעל ליגנין ימות זקוף.

למה יש צמחים שאין להם ליגנין וצמחים אחרים שיש להם? העובדה שרבים מהצמחים "מוותרים" על ייצור ליגנין רומזת לנו שזה עסק יקר. לא בכסף, כמובן, אלא בעבודה (אנרגיה) וחומרים. עבודה וחומרים שהצמח היה יכול אולי להשקיע בצורכים אחרים שלו, כמו צמיחה, פריחה וייצור זרעים. ה"בחירה" של צמח להשקיע בהתקשחות מלמדת שיש לה חשיבות הישרדותית. בין יצורים בטבע מקיימת תחרות תמידית, תחרות קשוחה. לא על מדליה אל על עצם הקיום. צמחים מתחרים על משאבים שונים: על חלקת האדמה, על הגישה לאור שמש, ובעיקר על שירותי האבקה לפרחים שלהם. אנחנו אוהבים לחשוב שפרחים גדולים וצבעוניים נועדו להנות אותנו. זו הסתכלות קצת צרה. ברור שצמחים דואגים קודם כל לעצמם, והגודל והצבעוניות נועדו למשוך את תשומת הלב של החרקים, כדי שיבואו להאביק דווקא את מין הפרח הזה ולא מין אחר, פחות מושך.

במקום להתמודד בתחרות מול המוני פרחים אחרים, לצמחי הקיץ יש דרך אחרת: למה להתחרות על המקום הראשון, אם אפשר להיות המתחרה היחיד?... לפרוח בעונה בה אין מתמודדים אחרים. בעונת הקיץ בארץ ישראל מגוון הפרחים קטן, מה שאומר שהתחרות על מאביקים קטנה, חזו סיבה מצויינת עבור חלק ממיני הקוצים להמשיך לפרוח גם לתוך הקיץ. האתגר הוא להישאר בחיים בעונה יבשה. לשם כך נחוצים הקוצים עם כל התועלות שהזכרנו בתחילת דברנו.

אז מה יש לנו? צמחי קוץ קיציים חיים ופורחים, ולצדם צמחי קוץ אביביים שסיימו את תפקידם אבל תודות לליגנין הבונה אותם ניצבים זקופים ומעצבים נוף של שרביטי מלכות.

כולם רוצים שירים פשוטים... / הדסה לוי

לכל זמן ותקופה יש שיר. שיר שמלווה אותנו. יש שירים שכף לשים למשפחה בבית, שירים לנסיעה, שירים שמורידים דמעות וגם שיר שפשוט כיף לשיר במקלחת. בפינה זאת נעלה מידי חודש שיר עם נגיעה אישית. מוזמנים לשלוח בקשות...

נדמה כי אין אדם בישראל שלא מכיר את נעמי שמר ואת שיריה. את הישנים יותר ואת הפחות. את שמחים ואת העצובים. את אלו שמספרים על ילדים, על לוחמים, על תפילות וגם את אלו שהם סוג של נבואה.

תקופת הקיץ היא זמן מיוחד, אולי הכי קשה לעם שלנו. זמן של ימי בין המצרים. חודש תמוז פותח לנו סדרה של שלושה חודשים ללא חגים כלל. פעם יחידה בשנה שיש לנו דבר כזה. אבל האמת שהיו אמורים להיות בחודשים האלו שני חגים עצומים. י"ז בתמוז- יום קבלת התורה. וט' באב- יום הבחירה שלנו בארץ. שני הימים שנועדו לגדולה אבל נהפכו לימי אבל.

יש משהו באור ובשמש של התקופה הזאת, במליוני הפירות על העצים והילדים שרצים ברחובות שיכול לסנוור ולגרום למין שיכרון של חופש, של תחושת יכולת ובסוף גם להביא למקומות פחות טובים. המילה תמוז מגיעה משמו של אל הפריון. אל שמתואר כמין דמות עם עיני עופרת שמאחוריהן מדליקים אש. ככה שהעופרת מותכת ונוזלת והאל נראה כבוכה ומבקש שיקריבו לפניו קורבן. עוד מסופר עליו שהיה מת למשך כל חודשי הקיץ וקם לתחיה אחריהם. במשך כל החודשים האלו היו יושבות הנשים ומבכות את לכתו.

"וַיָּבֵא אֶתִּי, אֶל-פֶּתַח שַׁעַר בֵּית-יְהוָה, אֲשֶׁר, אֶל-הַצְּפוֹנָה; וְהִנֵּה-שָׁם הַנָּשִׁים יוֹשְׁבוֹת, מִבְּכוֹת אֶת-הַתְּמוּז" (יחזקאל פרק ח פסוק יד)

הבכי ממסך את העיניים. מטשטש את המציאות. לא סתם החודש נקרא תמוז. יש בו איזה צורך להגן על העיניים מהאור או מהחושך או משניהם יחד.

אבל נחזור רגע אל ההתחלה. ביום שבו נפתחת עלינו התקופה הזאת- י"ז בתמוז- נולדה נעמי שמר. מאז ילדותה היא הוטדה מהמחשבה שנולדה ביום עצוב כ"כ. יום שטומן בו ניגודיות גדולה. ובתוך כל מחשבותיה ובירוריה היא כותבת שיר על הפחד מלמות בחודש הזה. היא משתמשת בפ"ס של ישעיהו. "עַל-כֵּן אֶבְכֶּה בְּבִכֵי יַעֲזָר, גִּפְּוֹן שְׁבָמָה, אֲרִיזָן דַּמְעָתִי, חֲשָׁבוֹן וְאַלְעָלָה: כִּי עַל-קִיצָךְ וְעַל-קִצִּירְךָ, הִיָּדָד נָפַל."

יש שמפרשים את המילה קיץ כפעולת איסוף התאנים. ישעיהו הנביא מתאר זמן של אנשים בשדה, מסיימים את עבודת יומם, את איסוף התאנים (קיצר) ואת קציר החיטה והשעורה (קצירך) ואז מתחילות קריאות מלחמה שמפרות את כל הדבר הזה (הידד נפל). נעמי משתמשת בפ"ס זה בשביל להמחיש את המוות בתוך כל היופי.

73 שנה לאחר הולדתה, בז' בתמוז, נעמי שמר הולכת לעולמה. היא נקברת במושבה כנרת, במקום בו נולדה ומשאירה אחריה בעל ושני ילדים. שירה "אמצע התמוז" מתווסף למספר שיריה הנבואיים של האישה ששינתה את המוזיקה הישראלית.

אמצע התמוז
מילים ולחן: נעמי שמר

עצוב למות באמצע התמוז
דגלי הקיץ נישאים אל על,
על ראש התורן תור הומה ולא יחדל.
כי על קיצך, ועל קצירך הידד נפל.

עצוב למות באמצע התמוז
דווקא כשהאפרסקים בשפע,
וכל הפרי דווקא צוחק בסל.
ועל קיצך, ועל קצירך הידד נפל.

עצוב למות באמצע התמוז,
עכשיו באמצע התמוז נמות
אל בוסתני הפרי שהתייתמו.
הידד אחר הידד, נפול יפול
ועל קיצך, ועל קצירך, ועל הכל...

